

A korszerű sziki takarmánygazdálkodás néhány üzemi kérdéséről

Az állattenyésztés általában is, de különösen a sziki nagyüzemekben, a mezőgazdasági termelés legfontosabb ága. A mostoha természeti viszonyok miatt a sziki üzemekben a növénytermelés eredménye bizonytalan, alacsony szintű, és évenként igen nagymérvű ingadozásokat mutat. Ezeknek kiegyenlítése, a kedvezőtlen időjárás, esetleges elemi csapások okozta mélypontok szintjének emelése érdekében, egyéb üzemi szempontok mellett is, óriási jelentőségű a lehető belterjes állattenyésztés.

Megfelelő, a tartalékolási szempontokat is messzemenően szem előtt tartó takarmányalakra támaszkodó állattenyésztés nem mutatja az árunövénytermelés eredményeire oly jellemző, nagymérvű évi ingadozást, s egyenletesen fejlődő és fokozódó termelést nyújt. Az árunövénytermelés biztonságának fokozása mellett az intenzív állattenyésztés nemcsak az üzem belső dinamikai erőforrásainak leghatékonyabb tényezője lesz, de elhatároló jelentőségű a gazdálkodás pénzügyi, hozam és eredményességi vonatkozásait illetően is.

Az állattenyésztés azonban — éppen összetettebb, sokoldalúbb, érzékenyebb volta miatt — ahhoz, hogy szerepét megfelelően betöltse, fokozott igényeket támaszt az üzemszervezés, az üzemvitel és az üzemvezetés gyakorlata tekintetében. Hibás szervezés, nem megfelelő felkészültség vagy felületes végrehajtás esetén elmaradnak a hozamok, sőt a fontos és alapvető üzemág, a gazdálkodás összeredménye szempontjából is, jelentős veszteséget okozhat.

Az állattenyésztés beruházási igénye ugyanis lényegesen magasabb, s a takarmánytermelést, a törzsállomány kialakítását is számbavéve, az állati termelés időszükséglete is jóval nagyobb, mint az árunövénytermelésé. E hosszabb termelési ciklus természetesen fokozza a kockázatot, megsokszorozza a hibaforrások lehetőségét és a gondos, lelkiismeretes, naponkénti munka esetleges hiányának káros kihatásait. Sokoldalú, alaposabb felkészültséget kíván nemcsak a tenyésztés, hanem a termelés, sőt a termék-kezelés megfelelő ellátása is.

A drága vagy nem megfelelő tápanyagösszetételű takarmánytermesztés éppen úgy megsemmisítheti az állattenyésztés eredményeit, mint az okszerű és gazdaságos takarmányozás hiánya. Jelentős eredményrontó tényező lehet a magas létfenntartó tápanyaghányad éppen úgy, mint a helytelen szervezés miatt előálló takarmányhiány, a túlzott és gazdaságtalan kézi vagy szállítási munka.

Az állattenyésztés eredményeit, mint legjelentősebb költségtényezők, a takarmányköltségek befolyásolják leginkább. Nézzünk tehát néhány gondolatot arra vonatkozóan, hogyan szervezze a sziken dolgozó gyakorlati gazda az üzem takarmánytermesztését ahhoz, hogy a szükséges tápanyagot helyes arányban, minél kisebb területen, olcsón és az egyes takarmányozási időszakoknak megfelelően állítsa elő.

Alap gondolatként rögzítsük le, hogy a *gazdálkodás eredménye szempontjából igen nagy jelentőségű a közvetlen bevételt jelentő árunövénytermelés és a közvetett bevételeket nyújtó takarmánytermő területek helyes aránya*, Csak akkor legyen tehát a takarmánytermő terület, amely a szükségletet — és a sziken különösen fontos tartaléktakarmányt — gondos kezelés és okszerű takarmányozás mellett biztosítja.

Eppen ezen megfontolás alapján az árunövénytermelés szervezésénél azokat a kultúrákat helyezük előtérbe, amelyek — közel azonos agrotechnikai igényeik, illetőleg hozami vonatkozásaik mellett — nagyobb takarmányértéket képviselő mellékterméket adnak.

Legelső teendő a takarmányszükséglet megállapítása. Ezen alapvető fontosságú munkánál ne kövessük a régi gyakorlatot, s ne csak két, ún. nyári és téli időszakot különböztessünk meg, hanem lehetőleg havonkénti szükségletszámításokat végez-

zünk, messzemenően tekintetbevéve nemcsak az állományt, hanem a hasznosítási irányokat, a tömeges elléseket és szoptatási időket, sőt a pároztatási időszakokat is. Csak így érvényesíthetők a takarmánytermesztés, illetőleg *takarmánygazdálkodás* terén azok az alapvető szempontok, amelyek jó termelési alapadottságú állatállományunk részére nemcsak energetikai, de biológiai vonatkozásban is biztosítják azt a tápanyagmennyiséget, amellyel egészségük károsodása nélkül is maximálisan termelhetnek.

Minél részletesebb a takarmányszámítás, minél jobban tekintetbe veszi az egyes állatfajok nemét, korát, hasznosítási irányait, takarmányozási igényeit, annál megbízhatóbb alapja lesz az okszerű és gazdaságos takarmánygazdálkodás megvalósításának.

Helyszűke miatt ezúttal csak a szikre javasolt összetételű (70% szarvasmarha, 15% juh, 10% sertés, 5% ló) számosállat évi tápanyag-szükségletét vesszük alapul a takarmánytermesztés példaként ismertetésre kerülő szervezéséhez.

A fenti megoszlású és a jobb sziki nagyüzemek szintjén termelő számosállat szántóföldi termeléssel biztosítandó tápanyagigénye:

Keményítő érték:	22,5 q,
Em. fehérje:	3,6 q, amelyet az alábbi %-os

megoszlásban termelhetünk és takarmányozhatunk:

	K. é.	Em. feh.
Abraktakarmányban	28 ⁰ / ₀	25 ⁰ / ₀
Zöldtakarmányban	40 ⁰ / ₀	37 ⁰ / ₀
Siló- és lédústakarmányban	14 ⁰ / ₀	12 ⁰ / ₀
Szénában	11 ⁰ / ₀	23 ⁰ / ₀
Növ. melléktermékekben	7 ⁰ / ₀	3 ⁰ / ₀

A fenti, a takarmánytermesztés szervezéséhez kielégítő pontosságú mutatók segítségével kiszámított tápanyagszükséglethez a helyi sok évi átlagtermékek alapján állapítjuk meg a területszükségletet.

A sziki üzemek általános jellemzője a művelési ág megoszlását illetően, hogy magas, általában 20% fölötti részarányú a legelő terület. Ez idő szerinti alacsony hozamuk ellenére is, *megfelelő hasznosításuk* érdekében és gazdaságossági megfontolások alapján, egyelőre *legalább szemléletünkben*, a legelőket tegyük a zöldtakarmányozás alapjává. Így, remélhetőleg, hamarabb kimozdul a sziki legelőterületek javítása, ápolása és hasznosítása jelenlegi tradicionális holtpontjáról, s legalább kedvező fehérjearányát megfelelően hasznosítjuk.

A legelőgazdálkodás terén élenjáró Svájc gyakorlatában érvényesül a megállapítás, miszerint a legelő hasznosítását nem annyira a fűhozam, mint inkább a legelő felszereltsége, a korszerű legeltetési technika szabja meg. Ha szikes legelőink minimális fűhozama mellett túlzás is e megállapítást viszonyainkra alkalmazni, mégis megfontolásra kell készteszen bennünket e megállapításnak a legeltetéstechnikára és a legelők felszerelésére vonatkozó része. A kifejezett műtrágyahatások, az öntözés üzemgazdaságilag is igazolt eredménye és ésszerűsége feltétlenül megkívánja, hogy mire a sziki üzemek állatállománya minőségben és létszámban a kívánatos arányúra felfejlődik, legelőink — legalább felszereltséggel és a legeltetéstechnikával — az öntözés és műtrágyázás hatásától elvárható mérvben erősítsék takarmányalapunkat, s segítsék elő, hogy az árutermelő terület 50% körüli arányát még akkor se kelljen csökkentenünk.

Kíméletlen, a gyepet a földig „leborotváló” legeltetés teljesen megfosztja a hasznos gyepnövényzetet egyik legfontosabb dolgozó szervétől, levélzetétől, megátolja fejlődését, és kopárosodáshoz vezet. Igen fontos tehát, hogy legeltetéstechnikánk, a legelő terhelése legyen tekintettel a gyepnövényzet kímélésére, fejlődése biztosítására.

A több éves zöldhozam alapján állapítsuk meg, hogy sziki legelőink az egyes legeltetési hónapokban milyen zöldtömeget adnak, évi hozamuk alapján milyen szántóegység-egyenértékűek. Intézetünk vizsgálata szerint a sziki legelőnek a talajtól és időjárástól függően alakuló 10—40 q-ás évi fűtermése az alábbiak szerint oszlik meg:

IV. 1—V. 15.	30—40 ⁰ / ₀
V. 16—VI. 30.	48—35 ⁰ / ₀
VII. 1—VIII. 15.	12—15 ⁰ / ₀ , ezután az őszi esőzése-

kig egészen minimális, egyes esetekben gyakorlatilag 0 a sziki gyep fejlődése.

A hozam alapján a sziki legelő szántóegység-egyenértéke 0,08—0,4 között változhat, minőségétől függően.

A fentiek alapján, ez idő szerint, csak május—június hónapokban alapozhatunk nagy százalékban a sziki legelőkre. Így 30 számosállat T/100 kat. hold. állatsűrűség mellett, 20⁰/₀ legelőhányad esetén, május hónapban 60⁰/₀-ban, júniusban pedig 78⁰/₀-ban láthatók el legelőn állataink.

Egy kérődző számosállat legelőn történő teljes ellátásához május hónapban 1,2 kat. hold, júniusban pedig 1 kat. hold legelőterület szükséges. Tekintettel gazdaságosságára, maximálisan használjuk is ki e lehetőséget.

A további zöld- és egyéb takarmányszükségletet az alábbi takarmánynövényekből állíthatjuk össze:

	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	hó
Legelő		■	■	■	■	■	■	■					
Takarmányrozs	■												
Rozsos szősz*	■				■								
Repcés ő. árpa*		■				■							
Búzás szősz*			■			■							
Búzás ő. borsó*			■			■							
Búzás p. bükköny*			■			■							
Lucerna I. kasz.		■							■	■	■	■	
Herefüves I. kasz.			■							■	■	■	
Vöröshere I. kasz.			■							■	■	■	
Mustáros v. tav. árpás borsó			■										
Zabosbükköny				■									
Somkóró silóhoz			■										
Zabos szegletes lednek				■									
Borsós kuk. csal.				■									
Édes szudáni cirokfű				■		■	■	■					
Lucerna II. kasz.			■									■	
Herefüves II. kasz.				■								■	
Vöröshere II. kasz.	■				■								
Napraforgó borsó v. bükkönnyel					■	■							
Silókukorica szójával	■					■	■	■		■	■	■	
Somkóró II. kasz.						■							
Barna cukorcirok					■	■	■					■	
Lucerna III. kasz.	■					■	■						
Tök								■	■				
Takarmányrépa	■									■	■	■	
Leveles répafej							■	■	■				
Takarmánykáposzta									■				
Rozsos ő. árpás repce legelő										■	■	■	
Ipari és növ. term.-i melléktermékek	■								■	■	■	■	

* friss és siló.

A termőhelyi adottságoknak megfelelően megválasztott folyamatos zöldtakarmányozás és a kellően változatos, biológiai szempontokat is szem előtt tartó téli takarmányozás szálas- és abraktakarmány növényeiből, a helyi termésátlagoknak megfelelően, az alábbi területek adhatják meg az évi szükségletet és a föltétlenül szükséges évi tartalékot.

Ezen adatok természetesen csak tájékoztató jellegűek, amelyeket a helyi adottságok — az összetevőket, az átlagterméseket és ennek alapján a terület nagyságát illetően — lényegesen befolyásolhatnak.

	Kh.	Termés		Tápanyagtart.	
		kh-ként	össz.	K. e.	em. feh.
		q		q	
Ö. keverékek	0,10	80	8	0,96	0,21
Lucerna, herefüves	0,40	20	8	2,40	0,90
V. here	0,10	18	1,8	0,61	0,17
Tavaszi takarmánykeverék	0,05	70	3,5	0,31	0,10
Szudánifű	0,10	140	14,—	2,10	0,35
Silókukorica szójával	0,20	140	28,—	3,92	1,12
Napraforgó silónak borsóval	0,10	120	12,—	1,10	0,12
„Hegari” szemescirok	0,10	18	1,80	1,26	0,14
Korai barna c. cirok silónak	0,10	150	15,—	2,1	0,09
Takarmányrépa	0,05	200	10,—	0,7	0,07
Árpa, őszi	0,22	13	2,86	2,05	0,23
Kukorica	0,12	15	1,8	1,42	0,15
Takarmányborsó v. lednek	0,10	8	0,8	0,48	0,15
Összesen:				19,41	3,80
Legelő 1,36 kh, illetőleg hiányában 0,3—0,4 kh szántó	0,30	20	27,—	4,86	0,86
Mindösszesen:				24,27	4,66
Táparány:				1	5,20

A sziki üzemek talajai igen változatosak. A szikesek mellett réti agyagot, sőt mezőségi talajokat is találunk kisebb-nagyobb százalékban. Megvan tehát a lehetőség arra, hogy az egyes takarmánynövényeket igényeiknek legmegfelelőbb talajon termesszük és érvényesítsük azt a tapasztalatot, hogy a sziki növények elsősorban generatív részeiket fejlesztik erőteljesebben, és a sziken mindig az ősziek adnak biztosabb és nagyobb termést. Ezért az őszi abraktakarmányokat, valamint a magtermesztésre szánt pillangósokat, a zöld- és silótakarmányok közül pedig a sziket jobban tűrő növényeket termesszük a sziken. Így a fehérjearány javítására borsóval vetett napraforgót, szudáni fűvet, a szemes, illetve silóhasznosításra vetett cirkokat.

Különösen fontos a kiváló szárazságtűrő szudáni fű és korai barna cukorcirok időbeni kaszálása, mert ezeknek kedvező sarjadzó képessége, időbeni első kaszálás esetén, nemcsak a terméshozamot növeli, hanem a sarjú kedvezőbb fehérjearánya miatt minőségileg is jobb takarmányt ad. Ezen kívül akkor biztosít igen jó legeltetési lehetőséget, amikor a sziki gyepek kiégtek, gyeplőnövényzetük fejlődése gyakorlatilag megállt.

A legeltetési idény meghosszabbítására, elsősorban juhászataink késő őszi zöldszükségletének biztosítására vessünk őszi árpás vagy rozsos repcét.

Sziki mezőgazdasági nagyüzemeink ma még meglehetősen alacsony állatsűrűsége mellett sem kielégítő az állati termelés mérve, de igen gyakran tapasztalhatjuk a takarmánygazdálkodás elégtelenségeit oly beszédesen jelző és nagy veszteségforrásokat jelentő kondícióhullámozást is.

A kedvezőbb árpolitika mellett igyekezzünk szikes területeinken is mielőbb bevezetni gyakorlatunkban a helyes takarmánygazdálkodás kívánalmait, hogy ezzel a kívánatos mértékben megelőzzük az állatállomány számbeli és minőségi fejfejlését, és az üzemgazdaságilag kívánatos állatállomány megfelelő ellátása ne okozzon nehézséget. Föltétlenül ésszerű és indokolt tehát a takarmánytermelés céljaira nagyobb termőerejű, sőt trágyázott területeket is biztosítanunk, és nagyobb mennyiségű műtrágyaadagokat alkalmaznunk.

Az önellátás mennyiségi, biológiai és gazdaságossági szempontjait is szem előtt tartó takarmánygazdálkodás szervezésénél — a szükségletek alapulvétele mellett — az alábbiakra legyünk tekintettel:

1. A termelőhely ismeretében a területegységen gazdaságosan a legtöbb tápanyagot adó takarmányokat termesszük.

Általában a területegységen a legnagyobb hozamot legbiztonságosabban termő takarmányok adják a legtöbb tápanyagot is, mégis megválasztásuknál feltétlenül tekintettel kell lennünk arra, hogy:

2. a takarmányozandó állatfajta részére szükséges tápanyagcsoportokat megfelelő arányban tartalmazzák.

Tekintettel takarmányozási technikánk, általában okszerű takarmányfelhasználásunk elégtelenségeire, így biztosítható legkönnyebben és gazdaságosabban a helyes táparány.

Igen nagyszámú zöld- és silótakarmányoknak kiválóan alkalmas fajtáinkat, a keveréktakarmányok egész sorát ismeri már a gyakorlat is, és elengedhetetlen, hogy sziki üzemeink is fokozzák az eddig termesztett takarmánynövények számát.

Ha télen — éppen gazdaságossági szempontokból — a szilázs a takarmányozás alapja, általános biológiai, dietikai és szaporodás-élettani szempontból — főként tenyészanyaállatainknál — kívánatos és gazdaságos is a különböző pillangósok 4—5 kg-os, a drága, de igen jó hatású takarmányrépa 10—15 kg-os adagja.

3. Biztosítjuk a zöldtakarmányozás folytonosságát, elsősorban legeltetési formában és legalább 7 hónapra.

A legeltetési zöldtakarmányozás vitathatatlanul leggazdaságosabb mivolta mellett munkatermelékenységi, állategészségügyi, szaporodás-élettani és vitaminellátási szempontból is a legjobb zöldtakarmányozási mód.

4. Silótakarmányokat oly mennyiségben termeljük, hogy szükség esetén nyáron is etethessünk.

5. Többféle, a legeltetést is jól tűró pillangósokat, pillangóskeverékeket termeljük, lehetőleg az állatférőhelyek közelében.

6. A terméskiesések ellensúlyozására képezzünk évenként felújításra kerülő tartaléktakarmánykészleteket, főképpen silókban.

7. Nagyobb százalékban termesszünk szárazságtűrő növényeket.

8. Kezeljük, műtrágyázzuk és a lehetőségeknek megfelelően öntözzük rét- és legelőterületeinket, a kisülések idejére létesítsünk szántóföldi legelőket szárazságtűrő növényekből (szudáni fű).

9. Kiterjedtebben alkalmazzunk keverék-vetéseket.

10. A betakarítási, tartósítási, szállítási munkálatoknál maximális mérvben alkalmazzunk gépi munkát.

Mostoha természeti viszonyok között dolgozó sziki nagyüzemeink különös gondot fordítsanak az okszerű takarmánygazdálkodás szempontjainak érvényesítésére. Jó termelési alapadottságú állatállományunk minél teljesebb hasznosítására, szerény gazdasági és pénzügyi eredményeik javítására biztosítsanak kellő mennyiségű tápanyagot, s szakítva a megszokottal, mielőbb találják meg a viszonyaik között legmegfelelőbb termesztési módozatokat, alkalmazzák a tartósítás legkorszerűbb formáját, és vezessék be a legújabb legeltetési és takarmányozási technikát.

Szarvas Ferenc